

Malmin lentoasema 1940-luvulla/ Erkki Hämäläinen, Professor of Practice Emeritus

Malmin lentoasema toimi varsin keskeisesti ulkomaanliikenteen kenttänä Aero Oy:lle jo 1938 ja sodan aikana Helsingin puolustuksessa. Myös Saksan ilmavoimat käyttivät Malmin kenttää välilaskupaikkana. Valvontakomissio otti sen käyttöönsä 15.9.1944 rauhanteon jälkeen kolmen vuoden ajaksi. Vilkkaan siviili-ilmailukauden jälkeen Malmin kentän toiminta on nyt uhattuna asuntorakentamisen vuoksi.

Erkki Hämäläinen alusti Malmilla toimineiden hävittäjälentäjien kokemuksia sodan aikana, lähinnä isänsä Lauri Hämäläisen (Hävittäjälentolaivue 26/ Fiat ja Hurricane) toiminnasta Pääkaupungin puolustuksessa 1942-1943 ja Ilmari Juutilaisen kertomana Aeron Kaleva matkustajakoneen alas ampumisesta elokuussa 1940. Eesityksen lähteinä olivat mm. kolme kirjaa, Lauri Hämäläisen omat arkistot, lentopäiväkirjat, valokuvia ja kertomuksia tapaamisesta kaksinkertainen Mannerheimristin ritarin Ilmari Juutilaisen kanssa. Aineistoa täydensi Lauri Hämäläisen monia täpäriä tilanteita lennoillaan kokenut lentohuuva. Sitä moni sovitteli päähänsä kokeakseen aitoa toisen maailmansodan lentäjän tunnelmaa; Olihan se ollut Lauri Hämäläisellä käytössä Kauhavan Ilmasotakoulusta 1938 lähtien, osallistunut useasti ilmataisteluihin ja pääkaupungin puolustukseen Malmilla, käynyt mm. Leningradissa tiedustelulennolla ja kokenut koelentäjän vaarallista ja vaativaa arkea.

Koelentäjänä Lauri Hämäläinen toimi Tampereen Lentokonetehdalla 1944 lähtien ja sodan jälkeen lentokonesuunnittelijana. Hävittäjä- ja koelentäjänä Majuri, Dipl ins. Lauri Hämäläinen on lentänyt 120 eri lentokonetyypillä, mikä on kansainvälisestikin varsin korkea määrä. Tämä myös kuvaa maamme lentokaluston runsasta kirjavuutta, mikä Suomen ilmavoimilla oli sodan aikana. Hänen diplomityönään Teknilliseen korkeakoulussa syntyi Ilmavoimien tarpeeseen ensimmäinen metallirunkoinen kotimainen lentokone Vihuri (Prototyyppi VH-1). Se toimi Ilmavoimien koulutuskoneena.

Malmilta yhteys Eurooppaan: Kalevan matkustajakoneen kohtalo

Malmin lentokenttää käytti myös lentoyhtiö Aero: Siitä on mm. valokuva, jossa Kaleva-kone on Malmilla. (Suomen ilmasodan Pikku jättiläinen, Heikki Nikunen, Jyrki K. Talvitie, Kalevi Keskinen, WSOY 2011). Tämä vuorokone ammuttiin alas Tallinnasta lähdön jälkeen. Kirja kertoo, että "*Junkers Ju- 52 Kaleva-koneen ampui vuorolennolla kaksi neuvostoliittolaista DB-3T pommikonetta Kerin majakkasaaren lähellä kahden kilometrin korkeudesta 14. kesäkuuta 1940. Neuvostoliitto ei tunnustanut tätä koskaan, vaikka tapahtumalla oli kuitenkin kymmeniä silminnäkijöitä Viron rannikolla sekä virolaisia kalastusaluksia lähellä pudotuspaikkaa. Jonkin aikaa pudotuksen jälkeen paikalle ajoi neuvostoliittolainen sukellusvene Sts-301. Suomessa radiotiedustelu oli siepannut ja avannut sukellusveneeseen tapahtumaraportin ja ilmoituksen talteen ottamistaan tavaroista. Kaksi päivää tapahtuman jälkeen Neuvostoliitto katkaisi Viron yhteydet ulkomaailmaan".*

Tilannetta lähti selvittämään Malmin kentältä paikan päälle Brewsterilla Ilmari Juutilainen. Erkki Hämäläinen kertoi, mitä hän siellä koki ja näki. Hän kertoi mm. nähneensä venäläisen sukellusveneeseen keräämässä Kalevan jäänteitä ja tilanteen olleen varsin jännittynyt venäläisen sukellusveneeseen ja suomalaisen hävittäjän kohdatessa.

Malmin kenttä oli varsin keskeinen Helsingin puolustuksessa ja ilmatorjunnan tehostamisessa. Hävittäjälaivueiden toiminnan painopiste oli luonnollisesti Karjalan kannaksella, mutta myös Malmilla. Tukikohta vaihteli, jolloin usea eri lennosto oli vuorollaan Malmilla. Malmin kentän sisäänkäynnin aulassa onkin seinään kiinnitettyinä hopealaatat, jotka kertovat sen eri aikakausista; viimeisinä Messerschmitit ja saksalaiset.

HLeLv 26 oli Malmilla 1942-1943 . Ilmailun Pikkujättiläinen kuvaa tätä mm. valokuvassa (s. 226-227), jossa Lentolaivue 26:n kakkoslentueen päällikkö Luutnantti Lauri Hämäläinen on laskeutunut Fiatillaan Malmille elokuussa 1942. Lentopäiväkirjat kertovat sille päivälle tapahtuneen sotalennon aamulla ja lisäksi radio- ja kk- kokeilun FA-17 koneella. Sota- ja torjuntalennot näyttivät silloin jatkuvan lähes päivittäin, mutta niiden lomassa on myös Lauri Hämäläisen lentopäiväkirjassa ilmatorjunnan maalilentoja, tiedustelulentoja, koelentoja, etsintälentoja ja taitolentoharjoituksia. Myöhemmin syksyllä suoritettiin myös yölentoja ja ilmatorjunnan valonheitinkokeiluja sekä kehitettiin uutta sulikutuliteknikkaa. Vaativia tehtäviä olivat mm. yölennot pimennetyssä Helsingissä tiedustelu- ja torjuntatehtävissä. Laskut pimeälle kentälle onnistuivat tarkalla keskittymisellä ja taidoilla. Nämä kokemukset olivat hyödyllisiä mm. Helsingin pommituksissa ja tiedoissa, miten venäläiset pommikoneet suunnistivat pommitusmatkoilleen Helsinkiin. Alustuksessa kerrottiin esimerkein vaativista tehtävistä, joita hävittäjälentäjät Malmilla toteuttivat.

Eräs varsin yksityiskohtainen kuvaus muistelmista löytyi Lauri Hämäläisen kertomana, jossa hän Hurricane hävittäjällä lentää yksinään tiedustelulennon Leningradiin vahvassa IT- tulossa Totlebenin kautta rintamalinjojen läpi ja oli lähellä tuhoutumista Kronstadtin saaritukikohdan edustalla. Nevan suulla ollut raskaan IT-aseman kranaatin paineaalto heitti Hurricaneen kyljelleen, mutta ei kuitenkaan osunut puikkelehtivaan hävittäjään. Paluu tapahtui Pietarin kesäpalatsin ja Oranienbaumin, saksalaisten rintamalinjojen ja Viron kautta kotikentälle. Muistelmissaan hän kertoo "ei pelänneensä lennon aikana", vaikka raskas IT ja mustat hattarat koko ajan seurasivat konetta ja joutui 5000 metrissä tekemään tulituksen suuliekkien mukaan nopeatempoista pujottelua. Tällaiset tiedustelulennot olivat poikkeuksellisia ja koettiin varsin vaarallisiksi; sellaiseen loppui mm. menestyksekkään Mannerheimristin ritari Hasse Windin sota Messerschmitillä Kannaksella, kun Hasse Wind sai MT:n ohjaamopaneliin räjähtävän luodin osuman. Ohjaaja ja kone vahingoittuivat, mutta hänen onnistui hädän tuskin palata puolitajuttomana Lappeenrannan kentälle. Hän sai ollessaan toipumassa sotilassairaalassa sinne toisen Mannerheimristin.

Käytetyt lähteet: Fiat Laivue, Lentolaivue 26 sodassa, Kari Stenman 2013

Suomen Ilmavoimien historia 8. Fiat G 50, Kalevi Keskinen ja Kari Stenman 2004.

Suomen ilmasodan Pikku jättiläinen, Heikki Nikunen, Jyrki K. Talvitie, Kalevi Keskinen, WSOY 2011.

Lauri Hämäläisen lentopäiväkirjat ja omat muistelot sekä valokuvakokoelma, joista löytyi viimeisin lento Malmilla lähes 80-vuotiaana matkustajanaan poikansa Erkki Hämäläinen sekä Hawk suihkuhävittäjälento seitsemänkymmppisenä, josta tehtiin myös Suomen TV:ssä useasti esitetty ohjelma "Koelento".